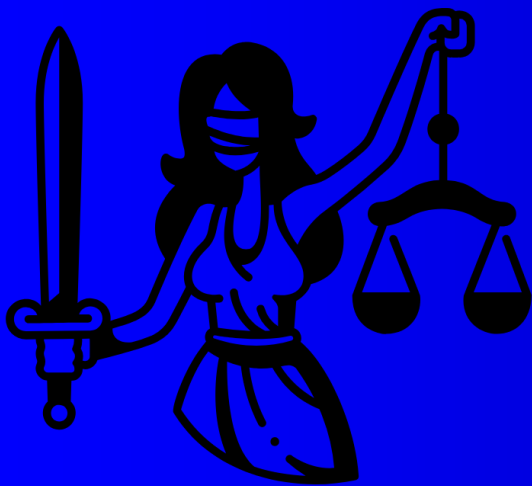

**ПП «ЕКСПЕРТНО-КОНСУЛЬТАТИВНИЙ ЦЕНТР
ЕРГАРД ТА ПАРТНЕРИ»**

**ФІКСАЦІЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ
В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.
ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ**

Семінар (18.04.2024-19.04.2024)

Захід БПР № 3702641

Лектор: к.мед.н., доц. Наталія Ергард

Збільшення випадків травмування призводить до:

- перевантаження закладів охорони здоров'я
- зменшує час на індивідуальний огляд кожної потерпілої особи
- впливає на якість фіксації тілесних ушкоджень

Неповний опис тілесних ушкоджень призводить до:

- втрати важливої інформації щодо термінів ушкоджень
- неможливості підтвердження фактів вчинених воєнних злочинів проти українського народу

Необхідно акцентувати увагу на:

- порядку опису ушкоджень
- їх морфологічних особливостях

Це допоможе:

- підтвердити характер, механізм та давність ушкоджень
- надати обґрунтовано-підтвержені відповіді на питання органів досудового розслідування та суду [4, 5, 7].

Прийоми фіксації тілесних ушкоджень під час судово-медичної експертизи потерпілої особи, які можна використовувати для більшої наочності ушкоджень:

- фотографування
- відеозапис

Це дозволить:

- фіксувати
- зберігати
- подавати до суду **наочну доказову інформацію**

За неможливості освідчування потерпілого, експертизи необхідно проводити за медичною документацією (історія хвороби, індивідуальна карта амбулаторного хворого тощо) за наявності оригінальних документів, які містять повну інформацію про характер ушкодження, клінічний перебіг та інші вичерпні дані [4, 9].

У оформленні медичної документації лікарями допускається неповний опис тілесних ушкоджень:

- **відсутність опису кольору** синців, який вказує на давність заподіяння ушкодження;
- **неправильно вказана локалізація** ушкодження та його характер;
- **суперечливий опис** стану хворого тощо.

Чутливість не змінена _____

Сухожилкові-периостальні рефлекси: жваві підвищені, знижені D/S, з розширенням рефлексогенних зон _____

Менінгеальні симптоми _____ *од*

Патологічні симптоми: Симптом Бабіського _____ *од* Симптом Маринеску-Родовича _____ *с.с.*

Координаторні проби (виконує) _____ *х*

Психічна сфера _____ *келло*

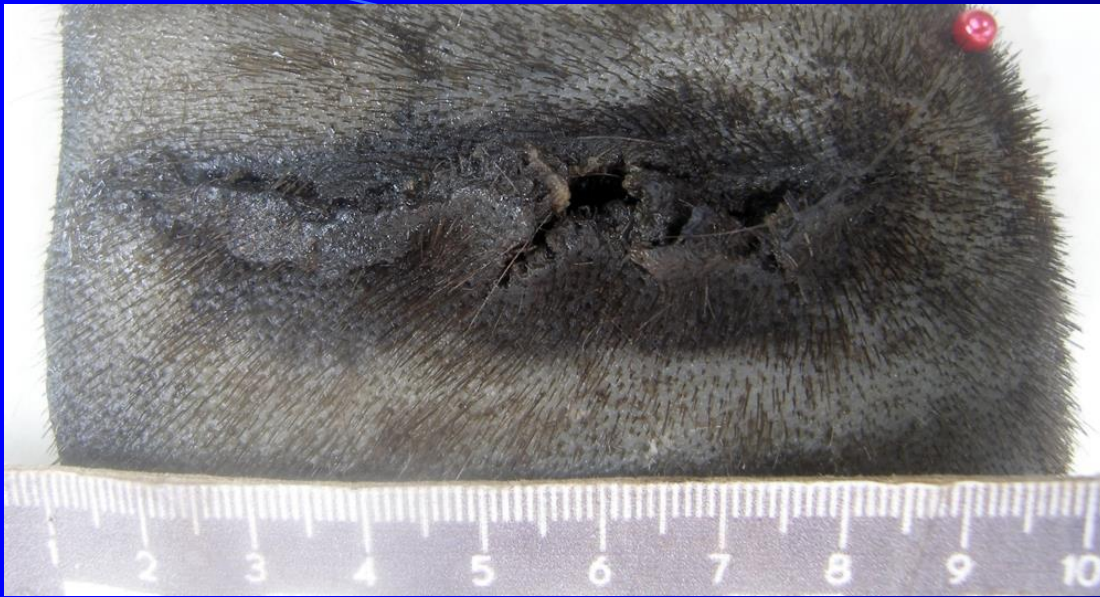
Status localis _____ *пхо забійно-рвани рани
на шее 12 x 9,5 см
сир. рани 4 x 2,5 АС одр
пхо рани*

Розглядаючи локальний статус можна зауважити, що за таким описом як «...забійно-рвані рани...» без опису форми, країв, кінців та дна рани **судово-медичний експерт не зможе** надати об'єктивну відповідь на питання щодо встановлення характеру (удар, тертя, стиснення тощо) та механізму (дія тупого чи гострого предмета) заподіяних ран. Крім того, за даним описом навіть **не зрозуміло локалізацію ран**, лише вказано їх розміри [4].

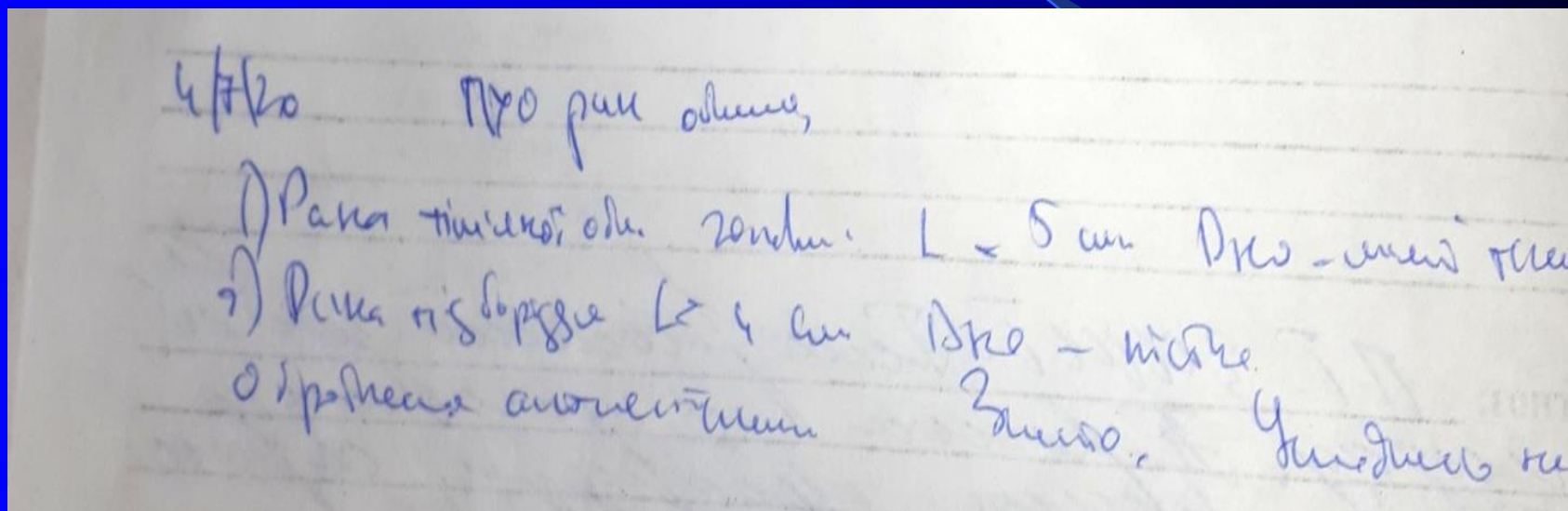

Відсутність опису морфологічних особливостей рани не дозволяє експерту об'єктивними даними встановити предмет, яким могли бути заподіяні тілесні ушкодження.

Із опису видно лише інформацію про локалізацію та дно ран, однак відсутні відомості щодо їх морфологічних особливостей. Тому, в цьому випадку судово-медичний експерт не зможе дати відповідь щодо характеру та механізму ран [4].

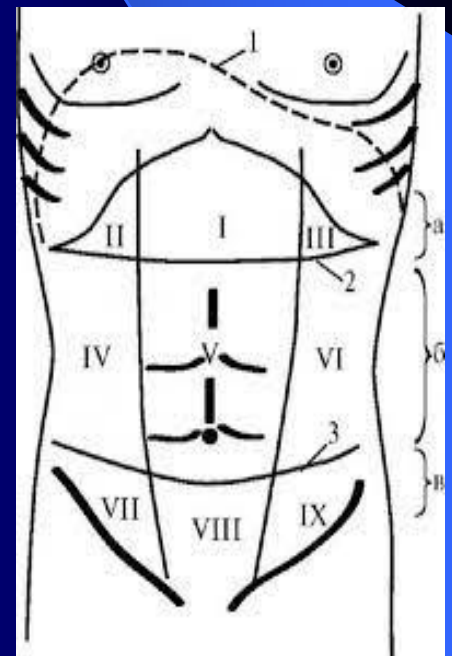

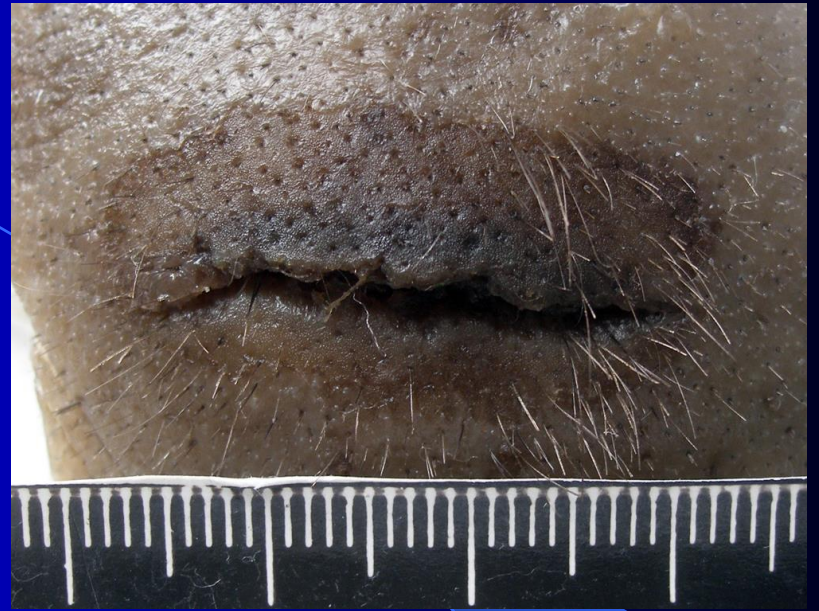
Попередній діагноз швидкої медичної допомоги: Жолобо-риза на
левій стороні живота. П'язозра на алкогольні ст. ендотеліо

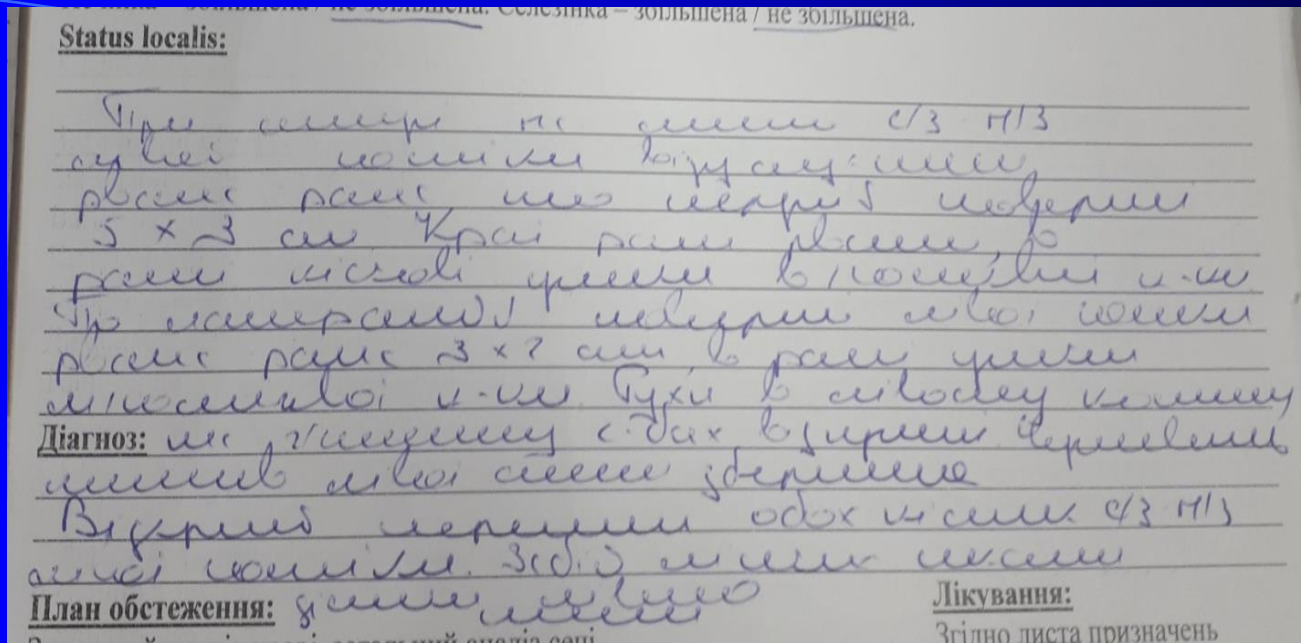
В лівій нахвильній області форми
 4,0 x 3,5 см, краї не рівні,
 з кровотечею
 створення оперативного поля розширено
 надруку, на історичній анамнезі

Назва діагнозу	
Основний	
☐	Різа на рессе жовтого жиру
☐	Витокання ст. ендотеліо
☐	
☐	

5 грудня 2023 року оглянутий: В лівій здухвинній області післяопераційний рубець довгастої форми розміром 4,3x0,3 см рожевий, щільний, що розташований майже горизонтально по осі.

«**Status localis:** При огляді на рівні с/3 – н/3 лівої гомілки візуалізується рвана рана по передній поверхні 5×3 см. Краї рани рвані, в рані кісткові уламки великогомілкової кістки. По латеральній поверхні лівої гомілки рвані рани 3×2 см, в рані уламки малоомілкової кістки. Рухи в лівому колінному та гомілкових суглобах збережені... Діагноз: Відкритий перелом обох кісток с/3-н/3 лівої гомілки. **Забій м'яких тканин** ділянки лівого плеча» [4].

«**Забій м'яких тканин ділянки лівого плеча**», який не підтверджений об'єктивними даними (наявність об'єктивного опису будь-яких ушкоджень в його ділянці) **судово-медичній оцінці не підлягає** (Наказ № 6 МОЗ України від 17 січня 1995 року) [6].

Дуже часто в медичній документації описують синці у такий спосіб: «гематоми обличчя», «синці правого та лівого ока» тощо. **Немає опису ані форми, ані розмірів, ані кольору синців** [4].

Відсутність опису кольору синців **не дозволяє** експерту об'єктивно **підтвердити давність** їх заподіяння.

Синці: 1-2 день

Синці: 3-5 день

Синці: 6-8 день

1. Передня серединна лінія тіла

(linea mediana anterior).

2. Грудинна лінія

(linea sternalis).

3. Навкологрудинна лінія

(linea parasternalis).

4. Середньо-ключична лінія

(linea medioclavicularis).

5. Передня підпахова лінія

(linea axillaris anterior).

6. Середня підпахова лінія

(linea axillaris media).

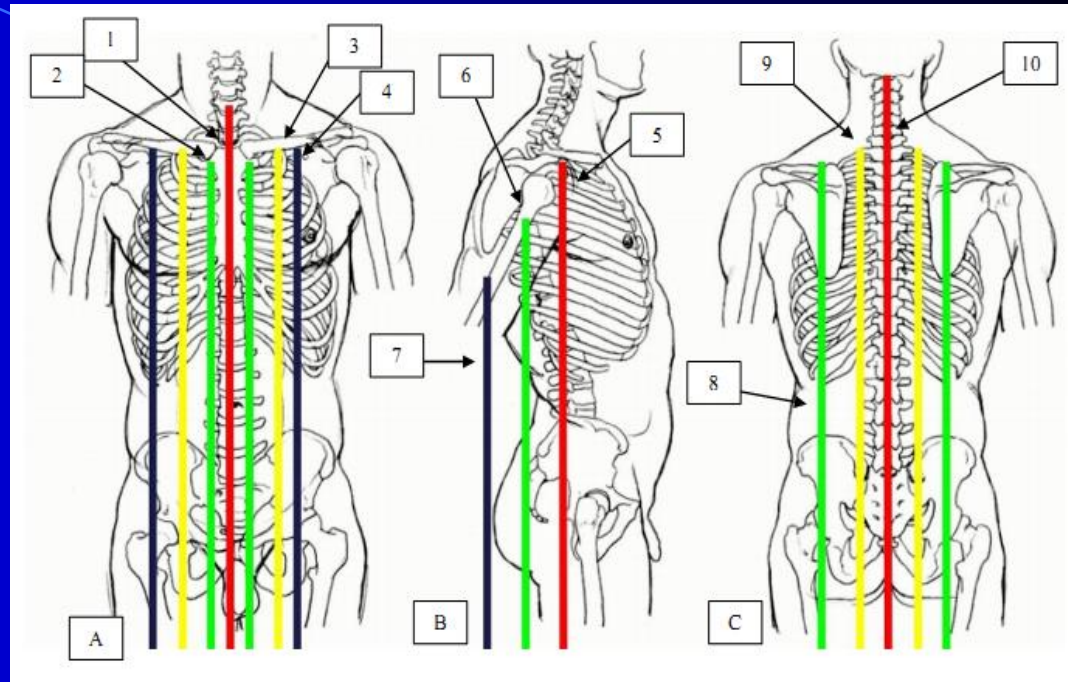
7. Задня підпахова лінія

(linea axillaris posterior).

8. Лопаткова лінія (linea scapularis).

9. Навколохребетна лінія (linea paravertebralis).

10. Задня серединна лінія (linea mediana posterior).

Схематичні зображення ліній тіла людини

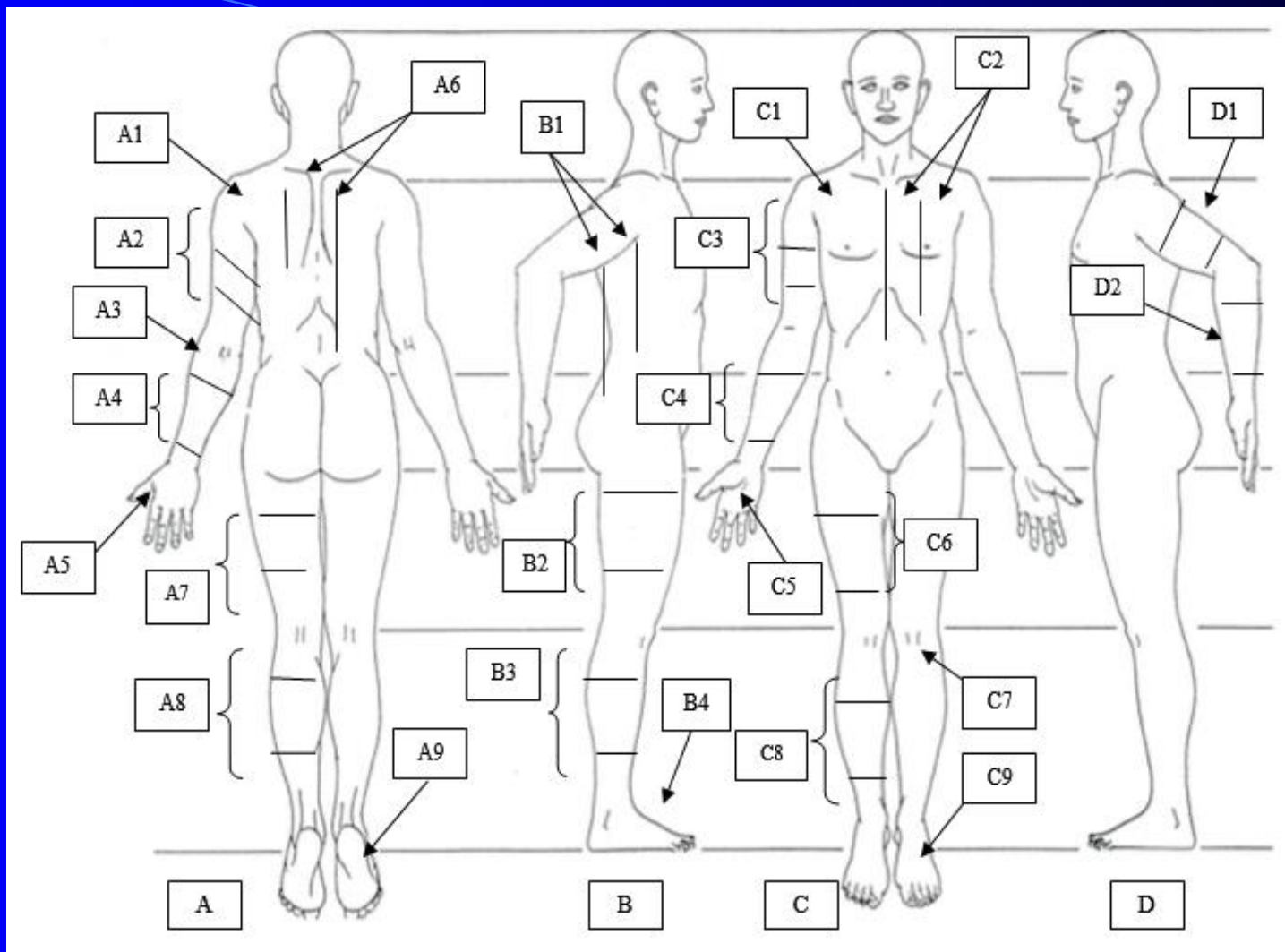
(<https://www.youtube.com/watch?v=46qEsOuN4qk>)

А – передня поверхня тіла;

В – права бокова поверхня тіла;

С – задня поверхня тіла.

Схематичні зображення за В.І. Кононенком

А – задня поверхня тіла; В – права бокова поверхня;
 С- передня поверхня; Д – ліва бокова поверхня.

ОПИС СИНЦЯ

Схема опису синця:

1. Локалізація
2. Форма
3. Розмір
4. Колір

Приклад:

«В лівій навколоочній ділянці (*локалізація*) синець неправильної овальної форми (*форма*), розмірами 2×3 см (*розміри*), синьо-червоного кольору в центрі з дещо зеленуватим відтінком по периферії (*колір*)»

Схема опису синця:

1. Локалізація
2. Форма
3. Розмір
4. Колір

Приклад:

На лівій верхній та нижній повіках синець неправильної овальної форми, розмірами 4,3×3,0 см, багряно-червоного кольору з точковими підшкірними крововиливами, децю нерівними та нечіткими краями

Схема опису синця:

1. Локалізація
2. Форма
3. Розмір
4. Колір

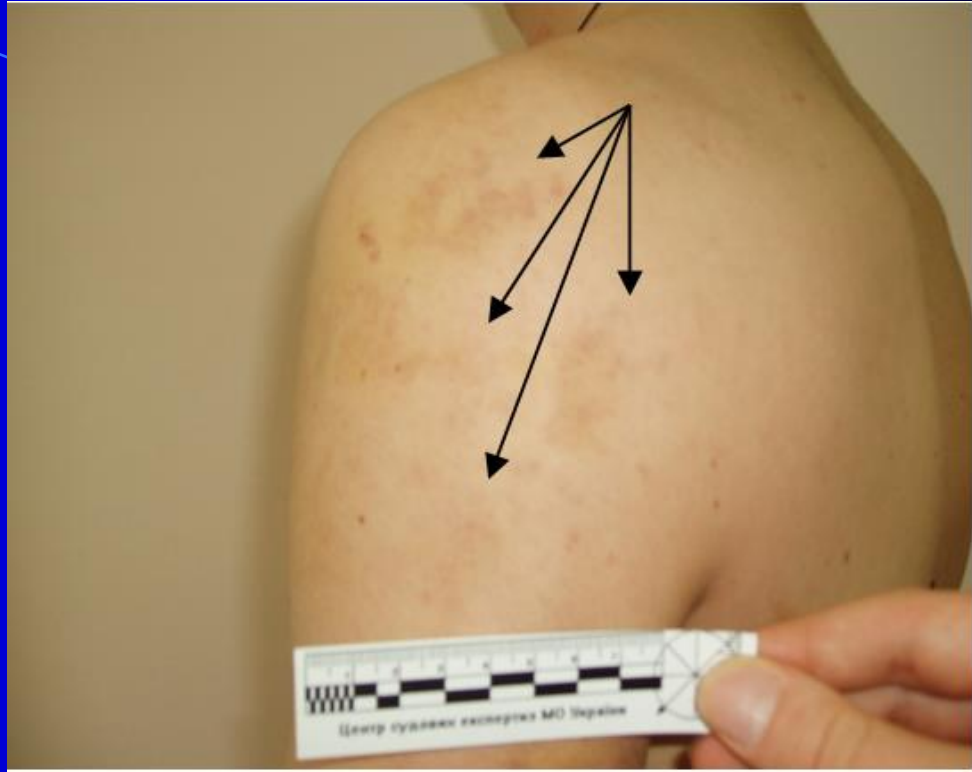

Приклад:

На верхній повіці правого ока синець неправильної овальної форми, розмірами 4,0×1,0 см. В центральних відділах синець багряного кольору, а в інших периферійних ділянках – зеленувато-жовтого кольору

Схема опису синця:

1. Локалізація
2. Форма
3. Розмір
4. Колір

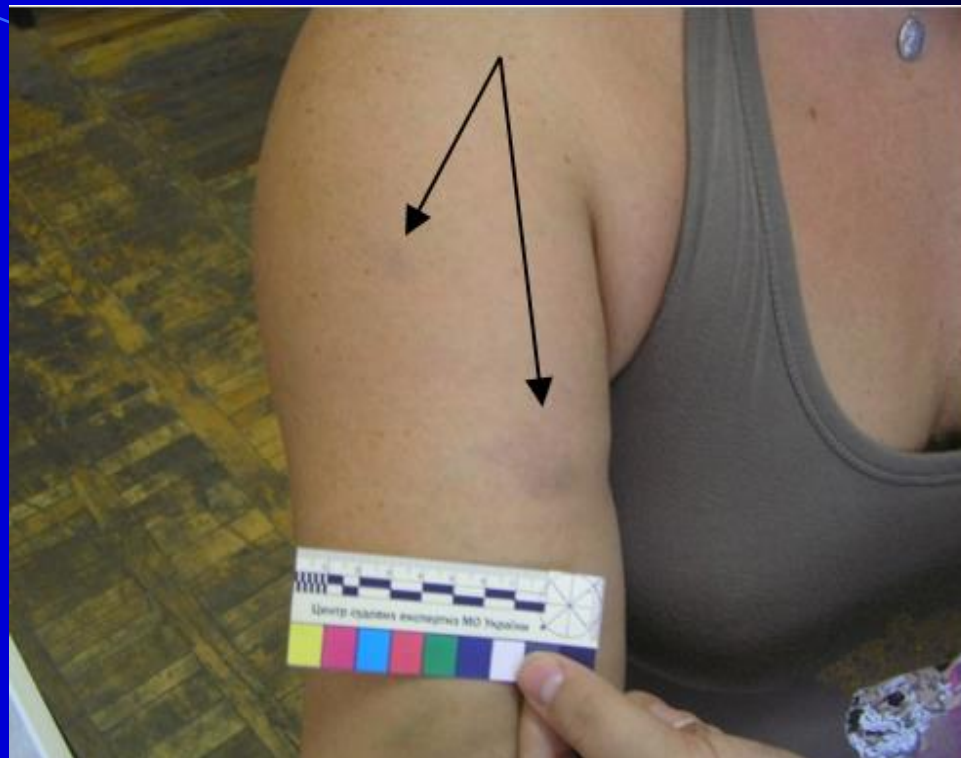

Приклад:

На задній поверхні верхньої третини лівого плеча чотири синці розмірами 1,5×3 см, 2,5×3 см, 1,5×3 см та 3,5×4 см, невизначеної форми з нерівними децю розмитими краями, поверхня всіх синців блідо-багряно-червоного кольору із зеленуватим відтінком

Схема опису синця:

1. Локалізація
2. Форма
3. Розмір
4. Колір

Приклад:

На передній поверхні верхньої третини правого плеча два синці розмірами 2,0×1,0 см та 4,0×3,0 см відповідно, всі синці неправильно-овальної форми, багряно-синюшого кольору, з дещо нерівними краями

ОПИС САДНА

Схема опису садна:

1. Локалізація
2. Форма
3. Розмір
4. Колір
5. Розташування кірочки

Приклад:

«На передній поверхні лівого колінного суглобу (*локалізація*) садно смугоподібної форми (*форма*), розмірами 1,5×2 см (*розміри*), поверхня садна вкрита кірочкою коричневого кольору (*колір*), розташованою на рівні неушкодженої оточуючої шкіри (*розташування кірочки*)»

В ділянці спинки носа відмічається набряк м'яких тканин, на фоні якого розташоване садно на лівій боковій поверхні спинки носа неправильної форми, розмірами 1,0×1,0 см, поверхня садна вкрита червоно-коричневою кірочкою, розташованою вище рівня неушкодженої шкіри. На нижніх повіках праворуч та ліворуч два синці неправильної овальної форми, розмірами 4,0×2,0 см кожний, вказані синці багряно-синюшного кольору з децю нерівними краями

Неповноцінна інформація щодо опису тілесних ушкоджень в медичній документації призводить до того, що судово-медичний **експерт не в змозі надати вичерпну відповідь** на питання, які йому поставили органи досудового розслідування.

Через масове травмування людей не завжди є можливість вчасно зафіксувати отримані тілесні ушкодження. Тому, в більшості випадків, коли людина нарешті має можливість освідування у судово-медичного експерта, частина ушкоджень зникає внаслідок регенеративних процесів.

Повноцінна інформація щодо характеру та локалізації тілесних ушкоджень, зафіксована як лікарями в медичній документації, так і судово-медичними експертами у «Висновку експерта» є **запорукою підтвердження їх отримання** [2, 3, 4, 5].

У НАВЧАЛЬНОМУ ПОСІБНИКУ ПРЕДСТАВЛЕНО ФОТОЗНІМКИ ТА НАОЧНІ ПРИКЛАДИ ОПISУ РІЗНИХ ВИДІВ УШКОДЖЕНЬ

Н.М. Ергард
О.Л. Кобилянський
А.В. Мусієнко
О.Ю. Петрошак

**ФІКСАЦІЯ
ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ
В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я ТА ОСОБЛИВОСТІ
ЇХ ДОКУМЕНТУВАННЯ
У ФОРМАТІ «СТАМБУЛЬСЬКОГО
ПРОТОКОЛУ»**

СУДОВА МЕДИЦИНА
СЕРІЯ
ДЛЯ ЛІКАРІВ ТА ЮРИСТІВ

4.2. Приклади опису

Схематичні зображення за В.І. Кононенко
(стрілкою вказано проекцію синця)

(Випадок із експертної практики Ергард Н.М.)

Порядок опису синця:

1. *Локалізація* (визначають анатомічну ділянку тіла та поверхні).
2. *Форма* (можна використовувати назви геометричних фігур, або терміни аналогічного характеру: «неправильної овальної форми», «невизначеної форми» тощо).
3. *Розмір* (довжина та ширина).
4. *Колір* (описують всі наявні кольори).

Приклад: В лівій навколочній ділянці (*локалізація*) синець неправильної овальної форми (*форма*), розмірами 3,5×2,5 см (*розміри*), синьо-червоного кольору в центрі з дещо зеленуватим відтінком по периферії (*колір*). Біля зовнішнього кута лівого ока (*локалізація*) наявний крововилив в склеру неправильної овальної форми (*форма*) з нечіткими контурами, розмірами 0,5×0,3 см (*розмір*), червоного кольору (*колір*).

Нижче представлено варіанти прикладів опису синців з використанням фотоілюстрацій, які допоможуть наглядно сприймати інформацію.

Схематичні зображення за В.І. Кононенко
(стрілкою вказано проекцію синця)

(Випадок із експертної практики Ергард Н.М.)

Приклад: На верхній повіці правого ока синець неправильної овальної форми, розмірами 4,0×1,0 см. В центральних відділах синець багряного кольору, а в інших периферійних ділянках – зеленувато-жовтого кольору.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ

До міжнародних документів, що регулюють правовий статус пацієнта, відносяться:

- Загальна декларація прав людини
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права

Права пацієнта – основні права людини, яка потребує медичної допомоги для охорони власного здоров'я та життя, з точки зору забезпечення доступу до медичного обслуговування, рівноправності, якості та ефективності такої допомоги.

<https://moz.gov.ua/prava-pacienta>

Пацієнт – це особа, яка, незалежно від стану здоров'я, звернулася до закладу охорони здоров'я або медичного працівника за наданням медико-санітарної допомоги.

<https://moz.gov.ua/prava-pacienta>

https://minjust.gov.ua/m/str_29268

Відповідно до міжнародно-правових стандартів пацієнт має право:

- **на профілактичні заходи** (право на відповідні послуги з метою попередити захворювання)
- **на доступність** (право на доступність медичних послуг, що необхідні пацієнту за станом здоров'я)
- **на інформацію** (право на отримання будь-якої інформації про свій стан здоров'я, про медичні послуги і способи отримання цих послуг, про можливості, що виникають у результаті наукових досліджень і технічного прогресу)
- **на згоду** (право на отримання будь-якої інформації, яка дозволить йому активно брати участь у прийнятті рішень щодо свого здоров'я, вона є обов'язковою умовою проведення будь-якої процедури і лікування, включаючи участь у наукових дослідженнях)

Основні принципи, на яких ґрунтуються права пацієнта:

1. Основна цінність життя
2. Забезпечення безпеки життя і здоров'я
3. Повага честі і гідності
4. Недоторканність людини і її особистого життя
5. Індивідуальність і вибір
6. Регулювання прав і обов'язків пацієнта, з метою охорони здоров'я й інтересів самого пацієнта й інших осіб
7. Регулювання прав пацієнта **механізмами їхнього забезпечення і захисту**

<https://moz.gov.ua/prava-pacienta>

https://minjust.gov.ua/m/str_29268

Відповідно до Конституції України, Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» і Цивільного кодексу України пацієнти мають право:

- на медичні профілактичні заходи
- на доступність у галузі охорони здоров'я
- на згоду медичного втручання та на відмову від медичного втручання
- на свободу вибору в галузі охорони здоров'я (на вільний вибір лікаря, методів лікування відповідно до рекомендацій лікаря, закладу охорони здоров'я, на заміну лікаря, на лікування за кордоном при неможливості надання такої допомоги у закладах охорони здоров'я України)
- на медичну таємницю
- на якісну медичну допомогу

<https://moz.gov.ua/prava-pacienta>

https://minjust.gov.ua/m/str_29268

- на безпечну медичну допомогу
- на інновації (репродуктивні технології, медико-біологічний експеримент, донорство, терапевтичне клонування, корекція (зміна) статті)
- на попередження за можливістю страждань і болю
- на індивідуальний підхід до лікування
- на оскарження неправомірних рішень і дій працівників ЗОЗ
- на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю
- на життя та на повагу до гідності при наданні медичної допомоги
- на захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я

<https://moz.gov.ua/prava-pacienta>

https://minjust.gov.ua/m/str_29268

Право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я

- Право пацієнта на отримання інформації про стан здоров'я регулюється статтею 285 Цивільного кодексу України та статтею 39 «Основ законодавства України про охорону здоров'я»
- Пацієнт, який досяг повноліття, має право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я
- Медичний працівник зобов'язаний надати пацієнтові в доступній формі інформацію про стан його здоров'я, мету проведення запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, у тому числі наявність ризику для життя і здоров'я

Неповноцінна інформація щодо опису тілесних ушкоджень в медичній документації порушує право пацієнта на отримання достовірної і повної інформації про стан його здоров'я, що в подальшому впливає на рішення судово-медичного експерта, який **не в змозі буде надати вичерпну відповідь** на питання, які йому поставили органи досудового розслідування з приводу насильницьких дій по відношенню до потерпілого (пацієнта).

Тому, **повноцінна інформація** щодо характеру та локалізації тілесних ушкоджень, зафіксована як лікарями в медичній документації, так і судово-медичними експертами у «Висновку експерта» є запорукою підтвердження їх отримання, внаслідок насильницьких дій, під час судового процесу, пов'язаного із захистом прав людини [2, 3, 4, 5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоусов Ю.Л., Блага А.Б., Захаров Є.Ю., Кобзін Д.О. [та ін.] Застосування Конвенції про захист прав людини і основних свобод та практики Європейського Суду з прав людини в діяльності органів внутрішніх справ України. 2008. 320 с.
2. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Скільська Л. Д. Документування результатів слідчої дії: методи фіксації доказової інформації. Монографія. ННПСК КНУВС. 2009. 96 с.
3. Виявлення тілесних ушкоджень, характерних для катувань, та шляхи їх документальної фіксації у форматі «Стамбульського протоколу»: навчальний посібник / С.В. Козлов, В.В. Войченко, В.Д. Мішалов, О.Ю. Петрошак, В.В. Хижняк, В.В. В'юн, А.О. Моргун. Київ, 2021. 102 с.

4. Ергард Н.М., Кобилянський О.Л., Мусієнко А.В., Петрошак О.Ю. Фіксація тілесних ушкоджень в закладах охорони здоров'я та особливості їх документування у форматі «Стамбульського протоколу»: Навчальний посібник. К.: Видавництво Руслана Халікова, 2023. 54 с.

5. Ергард Н.М., Кобилянський О.Л. Проблемні питання судово-медичної експертизи катувань в умовах війни // Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 липня 2022 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. С. 307-310

6. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 2341-111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

7. Ергард Н.М., Кубаля С.М., Ситник Ю.В., Богдаш В.В., Селін В.С. Актуальні питання проведення судово-медичної експертизи під час воєнного стану // Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Chicago, USA. 2022 (18.05-20.05.2022). Рр. 104-109 URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-odern-directions-of-scientific-research-development-18-20-maya-2022-goda-chikago-ssha-arhiv/>

8. «Стамбульський протокол. Посібник з ефективного розслідування та документування тортур та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих переваг видів поводження та покарання». URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/training8Rev1.pdf>

9. Наказ МОЗ України «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» від 17 січня 1995 року № 6.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!